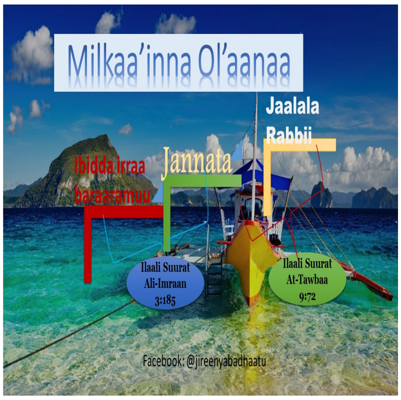

Milkaaâ€™inna Olâ€™aanaa

Description

Torbaan darbee kaayyoon keenya maal akka taâ€™e murteessinee turre. Kaayyoo keenya erga murteessine booda milkaaâ€™inni keenya maal akka taâ€™e tarreessinee jirra. Rabbiin qofa gabbaruun karaa milkaaâ€™innaa fi gammachuu hundaa bana. Teepha fi sakallaa gabrummaa namarraa kaasun faaya bilisummaa fi gammachuu namatti dira. Salphinni kan nama haguugu yommuu Rabbiin ala wantoota biraatiif gadi jedhanii fi bulaniidha. Rabbiin qofa gabbaruun rizqii (soorata) ni balâ€™isaa malee hin dhiphisu. Osoo sooranni namaa xiqqaa taâ€™eeyyu keessi isaa gammachuun kan guuttameedha. Namoonni yeroo baayâ€™ee soorataaf dhiphachuun kaayyoo guddaa uumamaniif dagatu. Kuni immoo milkaaâ€™inna fi gammachuu ganda lamaanitu akka dhaban isaan taasisa. Jireenya addunyaa tanaa garmalee jibbanii hundeema tan dhiisaniis miti. Akkasumas garmalee jaallatanii hundeema itti maxxananiis miti. Madaala kaaâ€™ufii barbaachisa.

Salafoota keessaa Bilal ibn Saâ€™ad akkana jedha:

â€œYaa namoota taqwaa (Rabbii sodaattanii)! Akka baddaniif osoo hin taâ€™in marsaa tokko irra gara marsaa biraatti darbuuf uumamtan. Dugda abbaa keessanii irraa gara gadaamessa haadha keessanitti dabarfamtan. Ergasii gadaamessa irraa gara jireenya tanaatti, ergasii jireenya tanarraa gara awwaalchaa, sana booda awwaalcha irraa gara Dhaabbanaa (Walgahii guddaa Guyyaa Qiyaamaa) ergasii walgahii kana irraa gara jireenya zalaalamii (yeroo hundaa turutti) takkaa Jannata takkaa immoo Jahannamitti dabarfamtu.â€• [1]

Kanaafu jireenyi tunii marsaa keessa dabarru taate osoo jirtuu kaayyoo keenya olâ€™aanaa taâ€™uu dandeessi ree?

Umar bin Abdul-Aziiz akkana jedhe:

â€œJireenyi tunii iddoo jireenyaa dhaabbataa keessanii miti, jireenyi tuni akka dhumattuu fi namoonni ishii akka gadi lakkisan Rabbiin barreesse jira. Namoota meeqatu wanta xiqqoo fi badu ijaaranii fi tolchan. Jiraatota meeqatu haalli jireenyaa itti tole garuu yeroo muraasan booda gadi lakkisanii deeman.

Kanaafu Rabbiin rahmata isiniif haa godhu, wanta gaarii isin bira jiruun imalaaf qophaaâ€™a. Siinqii gahaa qopheeffadhaa. Dhugumatti siinqiin hundarra caalu taqwaa (sodaa Rabbiiti). Addunyaan tuni muâ€™iminaaf (nama amaneef) iddoo jireenya dhaabbataa yookiin biyya isaa waan hin taaneef, haalli muâ€™iminaa haala lamaan keessaa haala tokko irratti taâ€™uun wanta isaaf maluudha. Yookaa akka nama alagaa (gariibaa) biyya ormaa keessa jiraatu taâ€™a. Yaanni isaa guutun gara biyya ofii deebiâ€™uuf siinqi (galaa) qopheefata. Yookiin immoo muâ€™iminni keessumma iddoo murtaaâ€™a (dhaabbataa) hin jiraanne taâ€™a. Halkanii guyyaa gara iddoo jireenya dhaabbataa ofiitti deebiâ€™uuf adeema.â€•[2]

Dhugumatti namni muâ€™imina taâ€™ee addunyaa tana keessatti akka nama alagaa yookiin keessummaa taâ€™a. Namni biyya ormaa jiraatu waa hojjate biyya ofitti jireenya gaarii jiraachu barbaada. Keessummaanis nama tokko bira bule gara biyya ofitti deebiâ€™uuf carraaqa. Muâ€™iminaaf biyyi ykn iddoon jireenya dhaabbataan Jannata. Gara biyya ofitti deebiâ€™uuf wanta humni isaa dandaâ€™ee guutu qopheefata.

Abdullah ibn Umar (radiyallahu anhumaa) akkana jedha:

â€œErgamaan Rabbii (SAW) ceequ kiyya qabuun akkana jedhan,

â€œâ€• ÙƒÙ•Ù†Ù’ Ù•Ù•ÙŠ Ø§Ù„Ø¯Ù‘Ù•Ù†Ù’ÙŠÙŽØ§ ÙƒÙŽØ£ÙŽÙ†Ù‘ÙŽÙƒÙŽ ØºÙŽØ±Ù•ÙŠØ¨ÙŒØŒ Ø£ÙŽÙˆÙ’ Ø¹ÙŽØ§Ø¨Ù•Ø±Ù• Ø³ÙŽØ¨Ù•ÙŠÙ„Ù• â€•â€•

â€•Addunyaa keessatti akka nama alagaa yookiin akka karaa deemaa taâ€™i.â€• Abdullah ibn Umar akkana jechaa ture,â€•Yoo galgalefatte ganama hin eegin. Yoo bariisifatte, galgala hin eegin. Dhukkubbii keetiif fayyaa kee qabadhu, duâ€™a keetiif jireenya kee qabadhu. (kana jechuun dhukkubbii fi duâ€™aan dura fayyaa fi jireenya keetti fayyadamuun hojii gaarii hojjadhu.)â€• (Sahiih Al-Bukhaari)

Ibn Rajab akkana jedha,â€•Jalqaba Rabbiin Aadamii fi Hawwaa Jannata keessa kaaâ€™e. Ergasii achii ni baafaman. Garuu isaanii fi sanyiin gaggaariin isaanii mana jalqabaa kanatti akka deebiâ€™an waadaan isaaniif galame jira. Kanaafu, manni jireenyaa dhugaan (dhaabbataan) kan muâ€™iminaa Jannata. Addunyaa tana keessatti, mana isaatirraa fagaate akka nama alagaati. Kanaafi, muâ€™iminni mana jalqabaa sanatti deebiâ€™uuf yeroo hundaa dharraâ€™a.â€•[3]

Jamaal Zarabozo akkana jechuun maalummaa â€˜Alagaa (gariiba)â€™ ibsa,â€• Namni alagaan gara biyya ofii deemu barbaada. Bakka jiru kanatti (hojii malee taâ€™uun) yoo beelan of ajjeesse yookiin imala ofiitiif galaa qopheefachuuf aarsa kafalaa osoo jiruu bakka amma jiru kana jiraachuf humna dabalataa yoo baase gara biyya ofii deebiâ€™uu akka hin dandeenye namni alagaan ni beeka. Dhugaadha, qalbiin muâ€™iminaa addunyaa tanatti tan maxxantee miti. Garuu gara mana jireenya dhaabbataa isaa deebiâ€™uuf addunyaa tana keessatti hojjachuu akka qabu hubachuu qaba. Kanaafu, nama amaneef kuni iddoo hojiiti- kaayyoo ofii gahuuf ni hojjata. Hojiin kuni amantii dhugaa fi hojii gaggaarii dirqamaa yookiin jaallatamaa taâ€™an of keessatti kan hammateedha. Kuni dhugumatti mana jireenya dhabbataa isaa gahuuf siinqi (galaa) isa gargaarudha. Garuu hojii isaa keessaa gariin addunyaa tanaan kan wal qabatuudha. Nama alagaa haa taâ€™uyyuu malee addunyaa tana waliin hidhata qabaachu qaba. Mataa ofiitii fi maatii ofii gargaaru qaba. Wanta gaaritti ajajuu fi wanta badaa irraa dhowwuun dirqama isarra jiru. Namootaf mararfachuu fi tola isaanii oolun dirqama isaati. Kanaafu,inni addunyaa

tana keessatti alagaa taâ€™ee osoo jiruu waan gaarii addunyaa tanaaf ni gumaacha. Haa taâ€™uu malee, addunyaa tana kaayyoo olâ€™aanaa godhachuun ishiif kan hojjatu miti. (Addunyaa tana fayyadamuun kaayyoo olâ€™aanaa ofii gaha.)â€•**4**

Al-Hasan al-Basri akkana jedha, â€œMuâ€™iminni (namni dhugaan amane) addunyaa tana keessatti akka gariibaa (alagaati). Salphinna ishiitiif hin gaddu. Yookin immoo kabaja ishiitif hin dorgomu. Inni kaayyoo tokko qaba, namoonni immoo kaayyoo biraa qabu.â€•(**5**)

Ammas muâ€™iminni addunyaa tana keessatti akka nama karaa deemaa taâ€™uu akka qabu Ergamaan Rabbii (SAW) nuuf dhaamanii jiru.

Ibn Hajar akkana jedha,â€•Akkuma karaa deeman gahuumsa isaa gahuuf wanta isa barbaachisu caalaa hin fudhanne, muâ€™iminnis gahuumsa dhumaa (Jannata) gahuuf wanta isa gargaaru caalaa addunyaa tanaaf haajaa hin qabu.â€• (**6**)

Jamal Zarabozo ammas akkana jedha, â€œKanaafu, muâ€™iminni addunyaa tana baayâ€™isee walitti sassaabutti fedhii guddaa hin qabu. Sababni isaas, wantoonni akkanaa adeemsa isaa akka itti hin fufnee fi salphatti akka hin deemnef gufuu itti taâ€™uu. Wantoota addunyaa tanaatti yoo harkifamee fi maxxane, muâ€™iminni adeemsa (imala) irra jiraachu isaa ni dagata. Gahuumsa isaatti dhiyaachu dhiise qabeenya addunyaa tanaa osoo kuusu fi garmalee itti maxxanuu tarkaanfii isaa itti aanu akka hin tarkaanfanne isa taasisa. Adeemsa fi gahuumsa dhumaa isaatif siinqi qopheefachuu dhiise bakka amma jiru jiraachuf wantoota addunyaa tanaa walitti kuusaa jiraa jechuudha.

Karaa biraatin wanti karaa deemaan hundii beeku qabu tokkotu jira. Wanti sunis, karaa irraa akka hin banne yookiin hin gorredha. Karaa deeman muâ€™iminaa Gooftaa isaatin wal-qunnamuuf yeroon dheeraa taâ€™uu dandaâ€™a. Karaa irratti wantoota baayâ€™eetu duubatti isa harkisa. Fakkeenyaf sheyxaanni muâ€™imina karaa irraa jallisuuf garmalee carraaqa. Kanaafu, muâ€™iminni adeemsa irra jiru kallatti sirriitti deemuf qajeelcha fi gargaarsa Rabbiin irraa yeroo hundaa barbaadu qaba. Xiqqooma daandii kana irraa jallachuun isa balleessu dandaâ€™a. Ergasii dhumni isaa tasa isatti dhufuun carraa gara daandii sirriitti deebiâ€™u gonkumaa hin argatu. Rabbiin haala sodaachisaa kanaaf muâ€™imintoota dammaqsun rakaâ€™aa hunda keessatti â€œGara daandii sirrii nu qajeelchi.â€• Jedhanii akka Isa kadhatan isaan qajeelcha. â€œ(**7)**

Hanga ammaa eessa deemaa akka jirru ifa isinii taâ€™aa jira fakkaata. Addunyaa tana keessa yeroo hundaa hin jiraannu. Wanta hojjachuu qabnu addunyaa tana keessatti erga raawwanne booda guyyaa tokko ishii keessaa ni godaanna. Gaafin guddaan godaanu osoo hin taâ€™in kaayyoo olâ€™aanaa fi gahuumsa keenyaf maal qopheessinee?

Akkuma torbaan darbe jenne kaayyoon keenya olâ€™aanaan Rabbiin gabbaruun jaalala Isaa argachuuf yoo taâ€™u milkaaâ€™inni nama kana hojjateef immoo Rabbiin isarraa jaallachuu, ibidda irraa baraare jannata isa seensisuudha. Jireenyi duniyaa tanaa gowwoomsituu fi xiqqoo akka taate fi ibidda irraa baraaramanii Jannata seenun milkaaâ€™inna guddaa akka taâ€™e Rabbiin haala kanaan ibsa.

كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ ٱلْمَوْتِ ۗ وَإِنَّمَا تُوَفَّوْنَ أُجُورَكُمْ يَوْمَ
ٱلْقِيَـٰمَةِ ۖ فَمَن زُحْزِحَ عَنِ ٱلنَّارِ وَأُدْخِلَ ٱلْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ ۗ وَمَا
ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَآ إِلَّا مَتَـٰعُ ٱلْغُرُورِ ١٨٥

â€œ**Lubbuun hundi duâ€™a ni dhandhamti. Mindaawwan keessanis guutumaatti kan argattan Guyyaa Qiyaamati. Namni ibidda irraa fageeffamee Jannata seensifame, dhugumatti milkaaâ€™eera. Jireenyi duniyaas meeshaa gowwoomsaa qofa.â€•** (Suuratu Ali-Imraan 3:185)

Muâ€™iminni ibidda irraa baraarame Jannata erga seenee booda milkaaâ€™inna kana caalutu jira. Innis Jaalala Rabbiti. Mootii fi Gooftaan aalamaa (addunyaa) hojii kee sirraa yoo jaallate, dallansuu Isaatirraa yoo baraaramte, milkaaâ€™inni kana caalu eessa jiraa? Rabbiin (subhaanahu wa taâ€™aala) akkana jedha:

وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَـٰتِ جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا
ٱلْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِينَ فِيهَا وَمَسَـٰكِنَ طَيِّبَةً فِى جَنَّـٰتِ عَدْنٍ ۚ
وَرِضْوَٰنٌ مِّنَ ٱللَّهِ أَكْبَرُ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ٧٢

â€œ**Rabbiin muâ€™mintoota dhiiraatii fi dubartootaf Jannata laggeen ishee jala yaaâ€™an, achi keessatti kan hafan taâ€™anii fi manneen gaggaarii Jannataa qubsumaa keessa jiran waadaa galeefi jira. Garuu Jaalalli Rabbiin irraa taâ€™e kana hundarra caala. Kunii MILKAAâ€™INNA GUDDAADHA.** â€œ (Suuratu At-Tawbaa 9:72)

Kanaafu milkaaâ€™inni olâ€™aanan tokkoffaan dallansuu Rabbii jalaa bahanii jaalala Isaa argachuudha. Milkaaâ€™inna kanaa fi kanneen lamaan hafan galmaan gahuuf xiqqaate xiqqaatu ulaagaaleen lama guuttamuun dirqama taâ€™a. Isaaniis, **dhugaan amanuu** fi **hojii gaarii hojjachuudha**. Yeroo baayâ€™ee Rabbiin warroota milkaaâ€™oo yommuu kaasu, Qurâ€™aana keessatti â€œWarroota amananii fi hojii gaarii hojjatanâ€¦â€• jechuun mindaan isaanii maal akka taâ€™e ibsa. Namni amanee hojii gaarii yoo hin hojjatin, imaanni isaa qullaa taâ€™a. Akkasumas hojii gaarii hojjate yoo hin amaniin hojiin isaa akka dhukkee (daaraa) bittinaaâ€™a. â€œAmanne jirra salaata salaatun hin barbaachisu, Rabbiin hojii gaarii keenya irraa maal godha?â€¦â€•warronni jedhan dhugumatti of gowwoomsaa fi karaa sirrii irraa bahaa jiru. Osoo oyrutti midhaan hin facaasin callaa isaa abdatu. Akkasumas, warroonni tokkichumaa Rabbitti osoo hin amaniinii fi hin dhugoomsin, â€œHojii gaarii

hojjanne.â€• jedhanii boonan, kasaaraa malee wanta biraa taâ€™uu hin dandaâ€™u. Haala isaanii Rabbiin haala kanaan ibsa:

â€œ**Sila warra hojiin isaanii akkaan hongaâ€™oo taâ€™e isiniif himnuu?**â€• Jedhiin.
Isaan warra odoo dalagaa tolchinee hojjannaa yaadanuu addunyaa keessatti hojiin isaanii jalaa badeedha.
Isaan sun warra keeyyattoota Gooftaa isaanitii fi wal-qunnamtii Isaatti kafaranii dalagaan isaanii baddeedha. Kanaafu, Guyyaa Qiyaamaa madaala isaaniif hin dhaabnu. Isaan sun waan kafaranii keeyyatoota Kiyyaa fi Ergamtoota Kiyyas qishnaa (baaco) godhataniif galanni isaanii jahannami.â€• Suuratu al-Kahf 18:103-106

Warroonni milkaaâ€™oon eenyu faâ€™a akka taâ€™an itti aanse Rabbiin dubbata.
â€œDhugumatti, isaan amananii fi hojii gaggaarii hojjatan, Jannanni Firdaws iddoo simannaa isaaniif taatee jirti. Ishee keessa yeroo hunda jiraatu. Ishee irraa jijjiramuu hin barbaadan.â€• Suuratu al-Kahf 18:107-108

Kanaafu Rabbitti fi Guyyaa Qiyaamatti kafaruun (amanuu diduun) kufaati guddatti nama geessa. Warroonni kafaran â€˜Hojii gaarii hojjachaa jirra.â€™ jedhanii yaadu garuu hojiin isaanii akka jalaa badaa jiru quba hin qaban. Sababa kanaan hoongaâ€™oo fi kasaartoota taâ€™u.

Amanuu fi hojii gaarii hojjachuun immoo milkaaâ€™innaa fi gammachuu guddatti nama geessa. Dhugaan amanuu yommuu jennu â€˜Tokkichummaa Rabbitti amanuu, Malaykoota Isaa, Kitaaboota Isaa, Ergamtoota (Rusuloota) Isaa, Aakhiraa (jireenya boodaa) fi al-qadar â€˜itti shakkii tokko malee amanuudha. Kunniin utubaalee imaanati.

Utubaalee imaanaa jahan kanniin qalbii keessatti sirritti hidda qabsiisu barbaachisa. Hidda yoo hin qabatin namtichi asi achii daaqun dukkana jireenya keessatti kufa. Yeroo hundaa beekumsa barbaadu fi Rabbiin irraa qajeelcha fi gargaarsa kadhachuun qalbii keessatti gadi dhaabun ni dandaâ€™ama.

Ulaagan lamaffaan milkaaâ€™inna guddaa itti argatan hojii badaa irraa fagaatanii hojii gaggaarii hojjachuudha. Hojiin gaariin hojjatamuu Rabbiin biratti fudhatama argachuuf ulaagaalee lama guutu qaba. Isaaniis;

Rabbii qofaaf jedhamee kan hojjatamuu fi **Sunnaah (karaa) Ergamaa Rabbii** (SAW) waliin kan wal simatu taâ€™uu qaba. Hojii hojjatamuu sirrii taâ€™ee garuu jaalala Rabbii argachuuf yoo hin taâ€™in hojiin suni fudhatama hin argatu. Fakkeenyaf, namtichi sadaqaa kennu jaalala Rabbii osoo hin taâ€™in faaru fi jaalala namootatiif yoo sadaqaa kenne, hojiin isaa kuni Rabbiin biratti fudhatama hin argatu. (Ilaali suurat al-Baqaraa 2:264,al-kahf 18:110,al-Maaâ€™un 107:6)

Akkasumas, hojiin hojjatamuu Jaalala Rabbii argachuuf taâ€™ee garuu karaa Ergamaa Rabbii (SAW) waliin kan wal-simatu yoo hin taâ€™iin, hojiin suni namticha hin fayyaddu. Fakkeenyaf, yommuu salaatu, zikrii godhuu, fi kkf hojjatu sunnaah Ergamaa Rabbii dhiise bidaâ€™aa (wanta haarawa amantiitti dabalamee) yoo hordofe ykn ragaa malee fedhii lubbuu hordofuun yoo hojjate , hojiin suni Rabbiin biratti fudhatama hin argattu. Ragaaf, Ergamaan Rabbii (SAW) akkana jedhan:

â€• Ù ÙŽÙ†Ù’ Ø£ÙŽØÙ’Ø¯ ÙŽØ«ÙŽ Ù•Ù•ÙŠ Ø£ÙŽÙ Ù’Ø±Ù•Ù†ÙŽØ§ Ù‡ÙŽØ°ÙŽØ§ Ù ÙŽØ§ Ù„ÙŽÙŠÙ’Ø³ÙŽ Ù•Ù •ÙŠÙ‡Ù• Ù•ÙŽÙ‡Ù•Ù ÙŽ Ø±ÙŽØ¯ Ù'ÙŒ â€â€•â€•â€•â€•

â€œ**Dhimma (Amantii) keenya kana keessatti namni wanta isa (amantii) keessa hin jirre haarawa uume, wanti suni fudhatama hin argatu.**â€• Sahiih al-Bukhaari

Dhugumatti bidaâ€™aan wanta garmalee sodaachisaa fi namni hundi kan of eegu qabuudha. Namni cubbuu irraa tawbachuu dandaâ€™a. Garuu sheyxaanni bidaâ€™aa waan itti bareechisuuf, hojii kana dhiise tawbachuun itti ulfaata.

Guduunfaa
Garam akka deemaa jirru murteessine. Tuqaa gahuumsa keenyas barree. Milkaaâ€™inna tarreessinee kana galmaan gahuuf carraaqqi addaan hin cinne barbaachisa. Carraaqqin yoo hin jiraatin milkaaâ€™inni hin jiru jechuudha. Addunyaan tuni iddoo jireenya yeroo hundaa keessa jiraannu miti. Yeroo muraasan booda duâ€™aan asirraa deemna. Karaa dheeraa deemnu kanaaf galaa (siinqii) qopheefachu nu barbaachisa. Siinqin suniis sodaa Rabbii (taqwaa) qabaachu, hojii gaarii hanga humna keenyaa hojjachuu, hojii badaa immoo guutumatti dhiisu ykn irraa fagaachudha. Ilma namaa taâ€™uu keenyaf waan dogongorruuf yeroo hundaa Rabbiin irraa araarama, qajeelcha fi gargaarsa kadhachuun daandii sirriitti akka deebinu nu taasisa.

Akkaataa kaayyoo keessan itti murteessitan beekuu barbaaddu? Yoo akkas taâ€™e, kitaaba â€œYaadaa fi Milkaaâ€™inaâ€• jedhu dubbisuu dandeessu. Waaâ€™ee kitaabaa fi akkaataa itti bitamu linki kana irraa ni argattu: https://sammubani.com/2021/10/23/yaadaa-fi-milkaaina-kitaaba-guutuu/#.YXZQ_p5BzIU

Kitaabilee wabii
1 fi 2 â€œLife is A Fading Shade fuula 14-15 Arabic Adduniya zillu zaaâ€™il
3,4,5,6 fi 7 Commentary on the Forty Hadith of An-Nawawi jildii 2ffaa fuula 1268,1269, 1271

Date Created
January 21, 2017
Author
admin